

Prof. Dr. phil. Josef Vojvodík, M.A.

Posudek (školitele) na disertační práci Mgr. Lucie Koryntové
Holanova metafora ve sbírkách Vanutí a Na postupu ve světle Ricœurovy „živé“
metafory

Předkládaná disertační práce Lucie Koryntové je výsledkem autorčina dlouholetého zájmu o poetiku Vladimíra Holana, její specifika a zvláštnosti. Ve své práci se Lucie Koryntová soustředí na dvě Holanovy sbírky, *Vanutí* (1932) a *Na postupu* (básně z let 1943-1948), které považuje za mezní polohy Holanova vztahu ke skutečnosti, za mezní polohy jeho básnické reflexe skutečnosti. Podle Lucie Koryntové došlo k zásadnímu posunu básníkovy pojmání skutečnosti právě na přelomu 30. a 40. let 20. století. Zatímco *Vanutí* obsahuje vázané hermetické verše intimně laděné lyriky, charakterizuje básně sbírky *Na postupu* epizace, významová projasněnost a výraznější reflexe vnější, dějinné skutečnosti. Jako teoretickou bázi výkladu a interpretace tohoto posunu v Holanově poetice zvolila Lucie Koryntová teorii a ontologickou koncepci „živé metafor“ (*La Métaphore vive*, 1975) Paula Ricœura, s cílem najít vazby mezi vázaným a volným veršem, preferencí určitého výpovědního kontextu, typem metafor a výběrem ostatních básnických prostředků a definovat zvláštní dynamiku typickou pro danou sbírku. Lucie Koryntová přichází s hypotézou, podle níž Holan v básních raných třicátých let a ve svých básních čtyřicátých let rozvíjí dva odlišné typy metafor a v návaznosti na Ricœurovu teorii uvažuje o *maximalizaci* a *minimalizaci* ambivalence v metafoře. Podle Lucie Koryntové spojuje metafor typické pro sbírku *Vanutí* maximalizace ambivalence, básně sbírky *Na postupu* naopak minimalizace ambivalence. Zatímco pro *Vanutí* je příznačné využívání antitetických figur, ve sbírce *Na postupu* převládá básnické přirovnání. Básnický model světa ve sbírce *Vanutí* charakterizuje *maximální* dvojznačnost a víceznačnost, ambivalence se stává, jak Lucie Koryntová ukazuje, signaturou celé sbírky. Naopak řada básní sbírky *Na postupu* je podle autorky založena na tematizaci jednoho z absolutních pólů bytí, existence či nicoty. Existence je tematizována uvozovací formulí „Je to“. Druhý pól bytí, nicota, je tematizována rozmanitými motivy absolutní negace: motivy nicoty, nepřítomnosti a prázdnoty. Metafory typické pro *Vanutí* problematizují, jak Lucie Koryntová ukazuje, metaforický rámeček a tenor, tedy strukturní elementy. Metafory typické pro sbírku *Na postupu* problematizují metaforickou absurdnost a interakci, tedy vnitřní procesy mezi strukturními elementy.

Pro jeho metafor platí také – v každém případě pro metafor *Vanutí* –, na co upozornil Hugo Friedrich ve své dnes již klasické *Struktuře moderní lyriky*, že moderní metafora rozbíjí analogii a tenduje k odstředivosti, totiž k maximální vzdálenosti mezi věcí a obrazem. Lucie Koryntová spatřuje základní tvůrčí gesto Holanovy poezie

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav české literatury a komparatistiky

v dualismu mezi protikladnými póly zdát se – být, existovat – neexistovat, být – mít, jevit se – skrývat se atd. a v souvislosti s básněmi sbírky *Na postupu* píše o „bohaté plejádě způsobů pojmání duality skutečnosti“. Zde ustupují, jak Lucie Koryntová ukazuje, sevřené genitivní metafory *in praesentia*, mizí sevřené shluky genitivních metafor a naopak jsou hojně využívány metafory *in absentia* a jako básnický prostředek se do popředí dostává přirovnání.

Ricœurova teorie metafory se pro zvolený hermeneutický přístup ukazuje se jako relevantní a přínosná. Ricœur považuje tvůrčí obrazotvornost za zdroj specifické dynamiky tvoření metafor, které je vždy experimentem. Metafory mají „heuristickou funkci“, spočívající v možnosti nového ztvárnění skutečnosti a tím nového „zpřístupnění“ světa. Lucie Koryntová pracuje s Ricœurovou teorií promyšleně a diferencovaně: nejen, že podnětným způsobem konceptualizuje termíny, s nimiž pracuje Ricœur (jako *metafora in absentia* a *metafora in praesentia*), ale také autoři, na jejichž teorie Ricœur navazuje, jako interakční teorie I. A. Richardse (jde o dvojici pojmů *vehicle* a *tenor*) a kontextové teorie Maxe Blacka (pojmy *frame/rámeček* a *focus/ohnisko*). Zároveň však ve svých interpretacích Holanovým básní zdůrazňuje epistemologický a kulturně-antropologický význam metafor: perspektiva, která má blízko k *metaforologii* Hanse Blumenberga, jež lidskou bytost chápe jako *animal metaphoricum*, jako bytost, jež vytváří síť metaforických myšlenkových figur a vazeb, jejichž prostřednictvím se „zabydluje“ ve světě a přistupuje k jeho skutečnosti. Jednou z výchozích Ricœurových tezí je, že metafory nejsou jen rétorickým prostředkem, nýbrž je jim vlastní také zvláštní epistemologická a antropologická funkce. Na rozdíl od vyprávění, v němž podle Ricœur (viz také *Čas a vyprávění I*) dominují časové aspekty a hodnoty, související s jednáním a konáním, jsou podle jeho teorie pro lyrické básnictví relevantní citové, smyslové, estetické a morální aspekty a hodnoty. Narativní a lyrický diskurs může být však propojen sémantickými inovacemi. Čas může být ovšem relevantním také pro lyriku, zejména tehdy, jestliže se v básni uplatňují narativní struktury, jako např. promluva o určité události, předmětu atp. Ostatně samotný název *Na postupu* obsahuje časové implikace. Domnívám se, že zvláště pro posun, k němuž u Holana v básních této sbírky dochází, by mohly být podnětné také Ricœurovy úvahy z jeho knihy *La mémoire, l'histoire, l'oubli* (2000).

Disertační práce Lucie Koryntové je nejen vyzrálým výsledkem jejího intenzivního studia Holanova díla, ale také pronikavým a originálním příspěvkem k holanovskému bádání, mimo jiné důmyslnými a invenčními interpretacemi Holanových básní, které vynikají vysokým stupněm reflektovanosti a interpretační nápaditosti. Jak z výše uvedeného vyplývá, splňuje práce všechny požadavky, kladené na doktorské disertace, aby byla přijata jako podklad úspěšné obhajoby akademického titulu Ph.D.

Prof. Dr. phil. Josef Vojvodík, M.A.

Praha, 04. 02. 2019